

З.Месель-Веселяк В.Я. *Форми господарювання в сільському господарстві України (результати, проблеми, вирішення) / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2012. – №1. – С. 19*

УДК 330.342:622.691.4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЗОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЗОВОГО РИНКУ

Т. В. Семенютина

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
e-mail: t.semeniutina@gmail.com*

Подолання наслідків економічної кризи в Україні та вихід на траєкторію стабільного зростання значною мірою залежать від здатності вітчизняних суб'єктів господарювання оперативно адаптуватись до високодинамічних змін сучасного ринкового простору, раціонально використовуючи при цьому сукупність наявних ресурсів і компетенцій в контексті оптимального використання сприятливих можливостей задля досягнення встановлених цілей в умовах посилення невизначеності, інтенсифікації ризиків, небезпек та загроз. Проблема ефективного управління, підвищення фінансової стійкості та забезпечення сталого розвитку є особливо актуальною для газотранспортних підприємств (ГТП) як основних структуроформуючих елементів газотранспортної системи (ГТС) України, що істотно впливають на рівень енергобезпеки держави.

Аналіз діяльності вітчизняних ГТП засвідчив, що починаючи з 2004-2005 років спостерігається доволі невтішна тенденція стійкого зниження обсягів наданих газотранспортних послуг (рис. 1).

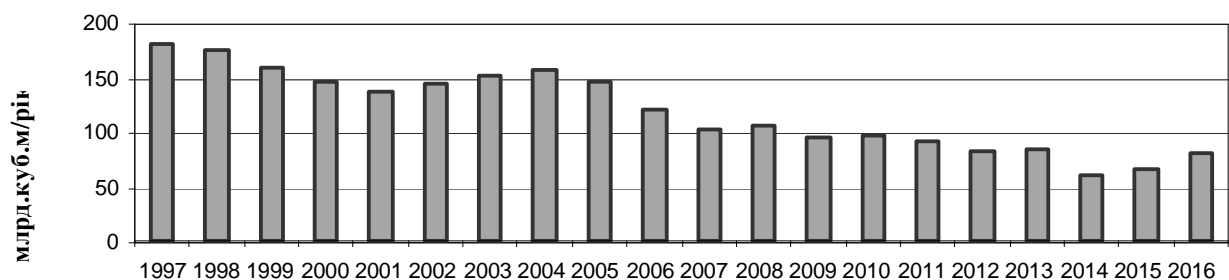

Рис. 1 – Обсяги транзиту природного газу через ГТС України в 1997-2016 роках

Падіння обсягів виробництва цілком логічно супроводжується погіршенням економічних і фінансових показників газотранспортних підприємств. Істотно ускладнює ситуацію й те, що ГТС України знаходиться на пізній стадії експлуатації та є однією із найстаріших в Європі. Так, станом на 01.01.2016 року 31 % ГРС перебувають в експлуатації більше 30 років, 66 % – знаходяться в експлуатації від 11 до 30 років і лише 3 % – експлуатуються 10 років і менше [1]. При цьому в структурі парку ГПА значну частку становлять

високозатратні та недосконалі в енергетичному плані типи газотурбінних агрегатів і газомотокомпресорів з низьким коефіцієнтом корисної дії та високими питомими витратами паливного газу. Фізичне і моральне зношення магістральних газопроводів призводить до зростання витрат на їх утримання. Подальша експлуатація технологічно застарілого газоперекачувального обладнання з низьким коефіцієнтом корисної дії зумовлює зниження енергетичної ефективності та зростання енергоємності транспортування газу.

Разом з тим, вже традиційною для діяльності газотранспортних підприємств є недостатність фінансових ресурсів для здійснення необхідних обсягів інвестування в оновлення матеріально-технічної бази виробництва та інноваційні технології. При цьому позитивним моментом є те, що в 2016-2017 рр. спостерігалось істотне зростання обсягів капітальних інвестицій і поточних витрат ПАТ «Укртрансгаз» на ремонт та обслуговування вітчизняної ГТС (рис. 2).

До кінця 2017 р. оператор газотранспортної системи України планує власними силами провести реконструкцію магістрального трубопроводу «Уренгой-Помари-Ужгород» на ділянці між компресорними станціями Іллінці та Бар, після чого розпочати реконструкцію наступних чотирьох ділянок за кошти міжнародних фінансових організацій. Разом з тим, треба розуміти, що залучення довгострокових зовнішніх інвестицій потребує формування прозорого та ліквідного демонополізованого газового ринку.

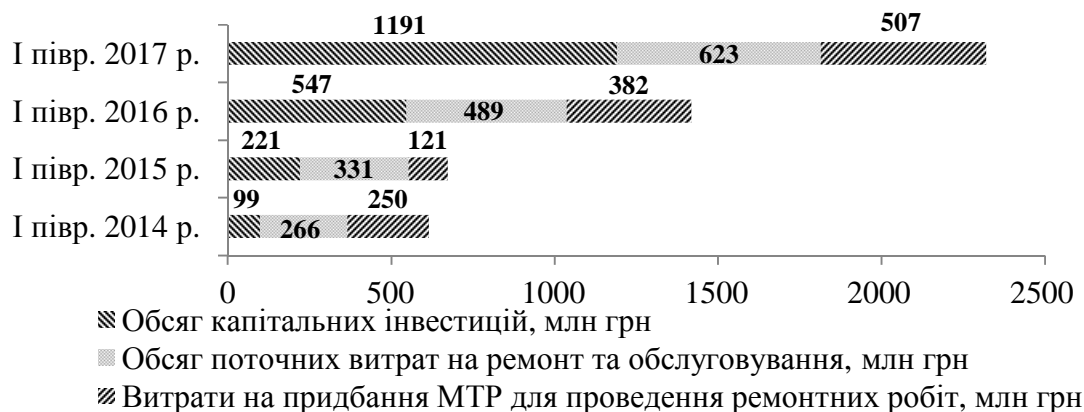

Рис. 2 – Обсяг капітальних інвестицій та поточних витрат ПАТ «Укртрансгаз» на ремонт та обслуговування ГТС України у першому півріччі 2014-2017 років [2]

Основними зовнішніми чинниками негативного впливу на функціонування газотранспортних підприємств є висока залежність від імпорту природного газу, жорсткий конкурентний механізм міжнародних ринкових відносин в газовій сфері, складний процес трансформації економічних та політичних відносин в Україні, недосконалість вітчизняного законодавства, відсутність виваженої та послідовної, орієнтованої на довгострокову перспективу, державної енергетичної політики в умовах досить агресивної інформаційної війни Росії в напрямку дискредитації України як надійного партнера на міжнародному газовому ринку у сфері газотранзиту;

створення нових трубопровідних газотранспортних маршрутів в обхід території України; труднощі із експлуатацією ГТС на окупованій території і т.д. При цьому ключовим фактором ризику, на наш погляд, є введення в експлуатацію газопроводу «Північний потік-2», потенційно здатного забезпечити створення компенсаційних магістральних потужностей для перекидання основних обсягів газотранзиту, які здійснюються сьогодні через українську ГТС. Таким чином, має місце пряма загроза припинення транзиту природного газу через територію України після 2019 року.

Наведений вище аналіз свідчить про гостру необхідність активної трансформації та інтеграції вітчизняної газотранспортної системи в європейську газотранспортну мережу, що забезпечить створення передумов для збільшення пропускних потужностей постачання природного газу в Україну за іншими, відмінними від російського, напрямками. Приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства зумовлює необхідність поступової імплементації правових норм Євросоюзу у сфері енергетики в законодавство України. При цьому одним із ключових законодавчих актів, що декларує загальні «правила гри» у вітчизняному газовому секторі є сьогодні Закон України «Про ринок природного газу» [3], яким передбачено необхідність відокремлення операторів транспортування, розподілу та зберігання природного газу, а також забезпечення рівного доступу всіх учасників ринку до газотранспортної системи України. Слід зазначити, що ухваленням у 2015 р. даного Закону було визначено основні риси оновленої моделі лібералізованого газового ринку, створено дієві організаційно-економічні передумови для забезпечення конкурентного середовища у сегменті промислових газоспоживачів. Зокрема започатковано формування абсолютно нової для України переломної тенденції щодо поступового зменшення частки постачання газу промисловим споживачам НАК «Нафтогаз України», монополіста, який досі був єдиним вагомим гравцем у переважній більшості сфер господарської діяльності нафтогазової сфери (пошук, видобування, розподіл, транспортування, постачання нафти та газу, експортно-імпорتنі операції тощо). Як наслідок, впродовж останніх років спостерігаємо збільшення кількості іноземних газових трейдерів (в т.ч. дочірніх компаній іноземних газотрейдерів - резидентів України), які постачають (мають намір постачати) природний газ українським компаніям [4].

Завдяки успішно проведеній реформі газового сектору Україна матиме можливість: організаційно трансформувати ГТС відповідно до принципу розділення бізнесу (unbundling); змінити схему приймання-передачі транзитних обсягів газу, переорієнтувавши її із західного на східний кордон України за сприяння Європейської комісії; оптимізувати потужності ГТС відповідно до прогнозованого зменшення обсягів попиту [5]. При цьому для того, щоб стати повноцінним рівноправним партнером на європейському газовому ринку, потрібно активно розвивати спільні інфраструктурні проекти, забезпечуючи цим збільшення обсягів транспортування природного газу з використанням української газотранспортної системи як з Північно-Західної Європи в країни

ЦСЄ і Балкан, так і в зворотному напрямку. Першим вагомим кроком в даному контексті є будівництво інтерконектору Польща-Україна, планове завершення якого в 2020 р. дозволить приєднатись Україні до створюваної в ЄС мережі сполучуваних прикордонних інтерконекторів, що забезпечить більш оперативне управління газотранспортними потоками в країнах Євросоюзу та дасть змогу збільшити обсяги транспортування газу через українсько ГТС з використанням реверсної схеми.

Підсумовуючи, зазначимо, що в середньо- та довгостроковій перспективі діяльність газотранспортних підприємств України істотно залежатиме від тенденцій розвитку європейського газового ринку, значний вплив на які матиме політична складова (відповідно домінуватимуть політичні ризики, ризики операторів ГТС конкуруючих транзитних маршрутів, ризики постачальників газу тощо). Разом з тим, успішне реформування газового сектору України, імплементація європейського енергетичного законодавства, синхронізація газотранспортних систем України та ЄС може стати передумовою для формування в Україні газового хабу, що посилить позиції України на міжнародному енергетичному ринку та забезпечить збереження газотранзиту через ГТС України.

Список використаних джерел:

1. Технічний паспорт ПАТ «Укртрансгаз» станом на 01.01.2016 р. – К.: ПАТ «Укртрансгаз», 2016. – 116 с.
2. Офіційний сайт ПАТ „Укртрансгаз” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://utg.ua/utg/media/news/2017/08/capital-investment-in-gts-grew-twice-in-2017.html>
3. Закон України «Про ринок природного газу» № 329-VIII від 09.04.2015 р. (поточна редакція від 01.11.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/329-19/page>
4. Чалий О., Уніговський Л. Український газовий ринок. Шанс на прискорення / О. Чалий, Л. Уніговський // Матеріали II Українського газового форуму (м. Київ, 12–13 жовтня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://utg.ua/utg/media/news/2016/10/ukrainian-gas-market.html>
5. Трансформація енергетичних ринків // Національна безпека і оборона. – Центр Разумкова. – 2015. – №1(150). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/ukr/journal.php?y=2015&cat=212>